

Niềm Tự Hào của Bắc Ninh

Đoàn Thanh Liêm

* * *

Tôi là người quê gốc ở tỉnh Nam Định thuộc vùng đồng bằng sông Hồng mà ngày trước lại có tên là Trấn Sơn Nam, nhưng lại có duyên gặp gỡ quen biết với nhiều bạn hữu xuất thân từ vùng đất Bắc Ninh, Bắc Giang mà xưa kia vẫn được gọi là Trấn Kinh Bắc. Và đặc biệt trong mấy năm gần đây, tôi lại có dịp tham dự buổi Hội Ngộ Đầu Xuân do Hội Ái Hữu Bắc Ninh tại Nam California tổ chức hàng năm. Rồi còn tham gia viết bài cho Đặc San Xuân Bắc Ninh mỗi năm nữa.

Nhân dịp đầu xuân năm Bính Thân 2016 này, tôi xin viết về một vài nhân vật xuất thân từ đất Bắc Ninh mà được nhiều người mến chuộng và thật xứng đáng với cái danh hiệu là “niềm tự hào của Bắc Ninh” vậy.

1 – Trước hết là Cụ Nguyễn Trọng Tấn vị ân nhân đáng kính của người dân trong Phủ Kiến Xương, Tỉnh Thái Bình.

Cụ Nguyễn Trọng Tấn là thân phụ của các anh Nguyễn Ngọc Linh, Nguyễn Ngọc Phách, Nguyễn Ngọc Bích v.v... Các anh đều là những người rất nổi tiếng tại Việt nam trước năm 1975 cũng như tại hải ngoại hiện nay. Vào thập niên 1930, Cụ Tấn làm quan tri phủ tại Phủ Kiến Xương thuộc Tỉnh Thái Bình.

Trong thời gian làm việc tại địa phương này, Cụ đặc biệt ra tay cứu giúp toàn thể số dân trong làng Phú Mỹ thuộc phủ Kiến Xương bằng cách vận động cho họ chuộc lại các thửa đất ruộng đã bị bán hết vào tay người dân ở một làng khác – đến nỗi người dân ở đó không còn đất để cày cấy trong những vụ trồng lúa nữa. Vì thế mà người dân chỉ còn cách đi làm thuê, làm mướn cho các làng lân cận.

Với uy thế của một vị quan đứng đầu tại địa phương, Cụ Tấn một mặt vận động những người có tài sản cho dân làng vay một số tiền, một mặt làm áp lực để bắt buộc những người chủ đất mới phải cho chủ đất cũ chuộc lại đất đai mà trước đây do nợ nần túng thiếu họ đã phải bán đi. Đàng khác Cụ lại xin với cấp trên cho dân làng này được miễn khỏi phải nộp thuế nông nghiệp trong mấy năm để giúp họ phục hồi lại công chuyện làm ăn. Nhờ sự can thiệp tích cực và hiệu quả đó của Cụ, mà người dân trong làng Phú Mỹ này mới lấy lại được đất ruộng để làm kế sinh nhai lâu dài cho chính mình và cho con cháu sau này nữa.

Để tỏ lòng biết ơn đối với vị ân nhân đáng kính này, dân làng Phú Mỹ đã

cùng đồng lòng với nhau mà phong cho Cụ Nguyễn Trọng Tấn là một vị Thần và lập miếu thờ vị Sinh Thần này tại địa phương xã Phú Mỹ - ngay từ lúc Cụ còn sinh tiền. Đó là một việc hiếm có do chính tập thể dân làng vì lòng biết ơn công đức lớn lao của Cụ mà họ đã có sáng kiến đứng ra trực tiếp phong cho Cụ là vị Thần của địa phương.

Chứ đây không phải là trường hợp của một vị Thần do một Sắc phong của Nhà vua ban hành - như trường hợp của các vị Thành Hoàng mà thường được người dân kính bái nơi các ngôi đình riêng biệt tại các thôn làng ngày xưa.

Và rồi sau này về nghỉ hưu, thì Cụ dọn cả gia đình trở về sinh sống tại Hà nội. Đến khi được tin Cụ qua đời vào năm 1946, thì dân làng Phú Mỹ đã cử cả một phái đoàn từ Thái Bình đến tận Hà nội để kính viếng linh cữu của vị Ân nhân và tham dự tang lễ tiễn đưa Cụ nữa.

Vào những năm sau 1954, thì do chính sách cuồng tín quá khích của nhà nước cộng sản ở khắp miền Bắc là triệt phá cơ sở tôn giáo như nhà thờ, chùa chiền, miếu đình - thì miếu thờ Cụ Nguyễn Trọng Tấn nói trên cũng bị chính quyền địa phương ra tay phá hủy đi nữa. Nhưng rất may, người dân trong làng đã cất giấu được một mảnh tường có ghi danh tính của Cụ – bằng cách đặt úp mặt có ghi chữ vào một bức tường của ngôi chùa trong xã. Rồi gần đây, với tình hình cởi mở thông thoáng hơn tại miền quê, thì dân làng lại đã đến chùa xin lại mảnh tường đó - đồng thời họ cũng tự động kêu gọi lẫn nhau cùng góp tiền bạc, công sức để tái lập miếu thờ Cụ Nguyễn Trọng Tấn như đã làm tại địa phương đó từ thời kỳ trước năm 1945.

Và hiện nay qua thế kỷ XXI, thì các con cháu của Cụ cũng đã chung nhau góp tiền bạc để làm quỹ khuyến học giúp cho lớp trẻ trong làng thi đua học tập hầu có được tương lai bảo đảm vững vàng. Như vậy là cái mối ân tình tốt đẹp - khởi sự từ thập niên 1930 của Cụ Nguyễn Trọng Tấn xuất thân từ đất Bắc Ninh đối với người dân làng Phú Mỹ trong tỉnh Thái Bình - đang được tiếp nối với thế hệ thứ ba là lớp các người cháu của Cụ cũng như của người dân ở làng quê xưa kia mà đã từng được Cụ cứu giúp thoát khỏi cơn ngặt nghèo bĩ cực vì bị mất đất ruộng canh tác vậy.

Rõ ràng là người dân miền quê ở Thái Bình đã luôn ghi nhớ công đức của vị quan rất mực nhân hậu đạo đức này và Cụ Nguyễn Trọng Tấn thật là một nhân vật với đức độ cao cả đã làm rạng danh cho đất Bắc Ninh là quê hương bản quán của mình nữa.

2 – Nhà báo kỳ cựu Sơn Điền Nguyễn Viết Khánh (1921 - 2012)

Nhà báo Sơn Điền Nguyễn Viết Khánh sinh quán tại thủ phủ Tỉnh Bắc Giang

mà xưa kia vẫn được gọi với cái tên gồm 3 chữ đọc lên nghe rất thơ mộng, đó là Phú Lãng Thương. Có thể nói ông là một nhà báo có tuổi nghề lâu năm nhất của miền Nam Việt nam. Ông làm việc trong ngành báo chí kể từ cuối thập niên 1940 cho đến năm 1975. Rồi sau trên 12 năm bị cầm tù ngặt nghèo dưới chế độ cộng sản, đến khi ra tới hải ngoại vào năm 1992, ông lại tiếp tục tham gia viết những bài bình luận thời cuộc dành cho nhiều tờ báo và cả cho đài phát thanh nữa. Ông làm việc miệt mài say sưa và chỉ ngưng viết trước có vài ba tuần trước khi trút hơi thở cuối cùng tại thành phố San Jose vào tháng 8 năm 2012 do kiệt sức vì già yếu – ở vào tuổi đại thọ 92.

Ngoài chuyện viết báo, ông còn là một giảng viên dạy về môn báo chí tại các Trường Đại học Vạn Hạnh và Đà Lạt. Ông được các môn sinh đặc biệt quý trọng vì đã tận tâm dìu dắt thế hệ đàn em trong ngành thông tin báo chí ở miền Nam. Ông thông thạo cả ba ngoại ngữ Anh, Pháp và Nhật ngữ. Và ông cũng đã từng giữ chức vụ Tổng Thư Ký của Việt Tân Xã với nhiệm vụ điều khiển cả trăm nhân viên trong cơ quan này vào hồi giữa thập niên 1960.

Ngoài công việc làm cho cơ quan thông tấn này của nhà nước, ông còn viết bài cho cả hàng chục tờ báo tư nhân có tiếng tăm khác nữa.

Có thể nói nhà báo Sơn Điền đã viết báo liên tục trong hơn 40 năm – chỉ trừ khoảng thời gian phải ngưng viết dưới chế độ độc tài cộng sản – tức là từ năm 1975 đến 1992 lúc ông được tự do hành nghề ở hải ngoại. Có thể nói sự nghiệp báo chí của ông thật là lớn lao đồ sộ - cả về số lượng bài viết (có thể lên tới nhiều chục ngàn bài) và cả về giá trị cao của những bài bình luận, phỏng vấn, tường thuật, biên khảo, phiên dịch – đặc biệt là những bài viết về khoa học, về vũ trụ. Có thể xếp ông vừa là một ký mục gia (a columnist) vừa là một nhà báo chuyên viết về khoa học (a science writer)

Là một nhà báo lão thành dày tài năng và kinh nghiệm, ông lại được các đồng nghiệp đánh giá cao về tính tình hòa nhã cao thượng – mà lại có tinh thần khảng khái bất khuất trước bạo quyền. Vì tính khí can trường như vậy mà ông từng bị giới cai tù giam giữ rất ngặt nghèo tàn bạo nơi phòng biệt giam trong nhiều ngày tháng tại trại tù ở vùng cao nguyên sau năm 1975.

Nhà báo Sơn Điền Nguyễn Viết Khánh quả thật rất xứng đáng với cái danh hiệu là một sĩ phu trí thức mà có đầy đủ ba phẩm chất cao quý là “Nhân, Trí, Dũng” của người quân tử trong truyền thống ngàn xưa của dân tộc Việt Nam chúng ta vậy.

Nhân nói về thành phố Phú Lãng Thương là sinh quán của nhà báo Sơn Điền, tôi nhớ lại trước đây đã có dịp đọc một bài viết trong Nội san của cựu học

sinh Trường Bưởi & Chu Văn An xuất bản ở Sài Gòn vào cuối thập niên 1960, thì tác giả (hình như là ông Đàm Quang Thiện) có ghi rằng: “Vào các thập niên 1920 – 30 tại trường tiểu học lớn nhất ở thị xã Phủ Lạng Thương, thì có một vị thầy giáo rất tận tâm trong việc đào tạo các môn sinh và kết quả là hầu hết lớp học trò này đều thi đậu vào Trường Bưởi qua những kỳ thi tuyển lựa khó khăn hóc búa nhất trên xứ Bắc Kỳ vào thời kỳ Pháp thuộc trước năm 1945. Không rõ nhà báo Sơn Điền của chúng ta có phải là một trong những môn sinh xuất sắc của vị thầy giáo đó chăng?”

3 – Giáo sư Phạm Xuân Yêm, một nhà khoa học tài danh của Bắc Ninh. Trên đây, tôi viết về một vị tiền bối vai vế như bậc cha bác của tôi vì Cụ Nguyễn Trọng Tấn chính là thân phụ của các anh Linh, Phách, Bích là những người bạn mà tôi luôn quý mến. Và tôi cũng đã trình bày về tấm gương sáng ngời đáng quý của một bậc đàn anh, đó là nhà báo kỳ cựu Sơn Điền Nguyễn Việt Khánh.

Còn tiếp theo, tôi xin viết về một người bạn học cùng trang lứa với mình, mà lại có sự thành đạt kỳ diệu nhất trong số những bạn đồng môn tại trường Chu Văn An ở Hà Nội đã trên 60 năm trước.

Đó là anh Phạm Xuân Yêm một nhà giáo từng dạy học lâu năm trong bộ môn Vật lý tại Đại học Sorbonne ở Paris. Chúng tôi học chung với nhau tại lớp Đệ Nhất ban Toán tại trường Chu Văn An niên khóa 1953 – 54, lại ngồi cạnh nhau trong một bàn nữa – do đó mà rất thân thiết gắn bó với nhau. Kỳ thi Tú Tài phần II năm 1954, bạn Phạm Xuân Yêm lại là người đậu Thủ khoa với hạng Bình vượt trội hơn tất cả mấy trăm thí sinh chúng tôi hồi đó ở Hà Nội. Di cư vào miền Nam, chúng tôi lại cùng cư ngụ trong Khu Đại Học Xá Minh Mạng ở Chợ Lớn. Và rồi với thành tích học tập xuất sắc ở Đại Học Sài Gòn, bạn Yêm lại được cấp học bổng đi học tiếp ở bên nước Pháp từ năm 1956. Vào năm 1970, tôi có dịp qua Pháp gặp lại bạn Yêm, thì anh đã có bằng Tiến sĩ Khoa học và được giữ lại làm Giáo sư dạy môn Vật lý tại Sorbonne. Và sau đó, cả bà xã của Yêm là chị Minh Châu cũng là Giáo sư dạy môn Hóa học ở Sorbonne. Rồi thì từ trên 10 năm nay đến lượt con trai là Phạm Xuân Huyền cũng lại là một Giáo sư dạy môn Toán ở Sorbonne nữa. Còn cháu gái là Phạm Yên Thu thì cũng có bằng Tiến sĩ Khoa học nữa. Như vậy là cả 4 người trong cùng một gia đình, thì tất cả đều có bằng Tiến sĩ Khoa học và ba người đã là Giáo sư của Đại học Sorbonne rồi. Đó là một thành công to lớn - mà ngay trong các gia đình người Pháp chính hiệu cũng ít có trường hợp đạt được thành tích vượt trội như vậy.

Nhưng điều quan trọng hơn cả đối với một Giáo sư Đại học, đó là phải có công trình nghiên cứu có giá trị mà được các bạn đồng nghiệp công nhận và đánh giá cao. Giáo sư Phạm Xuân Yêm đã có nhiều công trình nghiên cứu khoa học được thực hiện trong khuôn khổ của Phòng Thí Nghiệm Vật Lý Lý Thuyết và Năng Lượng Cao (Laboratoire de Physique Théorique et Hautes Énergies = LPTHE). Những công trình này đã được công bố nơi những tập san chuyên môn hay được trình bày trong các hội nghị quốc tế về khoa học. Và qua những công trình nghiên cứu như thế, anh đã có nhiều dịp trao đổi, thảo luận với giới khoa học tại nhiều quốc gia trên thế giới nữa.

Và để cho dễ phổ biến rộng rãi, Phạm Xuân Yêm đã hợp tác với Hồ Kim Quang một vị giáo sư khác dạy học ở Canada - để cùng biên soạn một cuốn sách viết bằng tiếng Anh xuất bản năm 1998 với nhan đề là “Elementary Particles and Their Interactions” (Hạt Cơ Bản và Những Tương Tác của Chúng). Gần đây, phía bên Trung Quốc còn xin phép các tác giả để dịch cuốn sách này sang tiếng Trung Hoa để cho số rất đông sinh viên người Hoa tham khảo học tập nữa.

Riêng đối với giới khoa học gia và sinh viên ngành Vật lý ở trong nước, thì Giáo sư Phạm Xuân Yêm luôn tìm cách hỗ trợ cho các đồng nghiệp giáo sư về bộ môn Vật lý cũng như cấp học bổng cho các sinh viên trẻ – nhằm góp phần khích lệ cho việc nghiên cứu và học tập của các thế hệ đàn em tại quê nhà Việt nam. Điển hình là trong nhiều thập niên, mỗi khi có nhà khoa học người Việt nào mà đi dự hội nghị quốc tế hay tham gia nghiên cứu tại ngoại quốc, thì họ thường nhờ đến giáo sư Yêm trong việc hướng dẫn và giới thiệu với các Viện nghiên cứu khoa học tại nhiều nước ở Âu châu và đặc biệt là ở nước Pháp. Lý do là Giáo sư Yêm có sẵn uy tín và sự quen biết mến chuộng của nhiều nhà khoa học có danh tiếng tại nhiều nơi trên thế giới.

Là người bạn thân thiết với Yêm từ trên 60 năm qua, mà mãi đến gần đây vào năm 2012 khi đến thăm và sinh sống với gia đình bạn tại nhà riêng trong thị trấn Bourg-La Reine ở ngoại ô Paris - thì tôi mới được biết bạn Yêm của mình lại là người gốc gác từ đất Bắc Ninh. Vì thế, mà tôi xin ghi lại ít điều về thành tích của Phạm Xuân Yêm và có thể nói được rằng anh quả thật xứng đáng với cái danh hiệu là niềm tự hào cho quê hương bản quán đất Bắc Ninh của cha ông mình vậy./

Costa Mesa California, cuối năm Ất Mùi 2015
Đoàn Thanh Liêm

* * *

Ghi chú thêm vào cuối tháng 3 năm 2016.

Tôi vừa đọc lại bài viết này, khi đang dưỡng bệnh sau cơn cảm cúm khá mệt mỏi bị mắc phải kể từ đầu tháng 3/2016 tại California. Đây cũng chính là lúc mà Giáo sư Nguyễn Ngọc Bích đột ngột qua đời ngay trên chuyến bay từ Mỹ đến Manila, Phi Luật Tân để tham dự một Hội nghị quốc tế về vấn đề Biển Đông.

Vì thế, tôi thấy cần phải ghi thêm về mục I trong bài viết này, nơi viết về công lao nhân đức của Cụ Nguyễn Trọng Tấn là thân phụ của anh Bích. Tôi được chính anh Bích cho tôi biết chi tiết về chuyện này trong dịp tôi được cho trú ngụ mấy bữa tại nhà anh chị ở thành phố Springfield, Virginia vào hồi mùa xuân năm 2012 .

Tôi xin ghi thêm mấy dòng này để bày tỏ lòng biết ơn đối với một người bạn đã cho mình biết thêm về nhân cách của một vị quan có lòng nhân hậu để tận tâm chăm sóc giúp đỡ cho dân làng trong lúc họa nạn thời kỳ trước năm 1945. Đây quả là một kỷ niệm thật tốt đẹp anh Bích để lại cho tôi vậy.

Một lần nữa, xin cảm ơn anh Bích.

Đoàn Thanh Liêm